***Список використаних джерел***

1. Васильєв В. В. Мета і способи обмеження договірного саморегулювання цивільних відносин. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021 № 54 том 2 с.20-24 URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc54/part_2/5.pdf.
2. Євдокимов Д. Свобода договору та її обмеження в цивільному праві України. Юридичний журнал. 2008. № 5(71). С. 52–55.
3. Мічурін Є. Місце обмежень майнових прав фізичних осіб у системі цивільного права України. Право України. 2007. № 10. С. 114–117.
4. Ночовкіна О.В. Договір позички за цивільним кодексом України : дис. … канд. юрид. наук. Харків, 2016. 212 с.
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text.
6. Спєсівцев Д.С. Фонд фінансування будівництва: основні проблеми охорони й захисту прав та інтересів довірителів. Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Політологія. Соціологія. Право». 2021. № 1 49). С. 176–181.
7. Менджул М.В. Свобода договору та її межі: відповідальність цивільного законодавства України європейським підходам. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. Вип. 69. С. 114–117.

***Бреус Анастасія Юріївна,***
студент навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник:*
професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
**Кришевич О. В.**

## АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ

Сьогодні торгівля людьми є однією з найбільш поширених форм рабства. Саме так вчені німецького інституту прав людини П. Фольмар-Отто, Х. Рабе визначають торгівлю людьми. Це

визначення ґрунтується на факті порушення прав людини, а саме на перетворенні людини на товар, предмет купівлі-продажу, позбавлення її права на свободу та вільний вибір [1, с. 4].

Торгівля людьми в Україні виникла внаслідок зростання безробіття, скорочення асигнувань на програми соціального захисту та зубожіння населення. Військовий конфлікт на сході країни також призвів до експлуатації дорослих і дітей для рабської праці та надання сексуальних послуг, а також до використання дітей у бойових діях. Водночас, низький рівень життя призвів до того, що населення виїжджає за кордон у пошуках роботи на нелегальних умовах, без знання місцевих законів, мови та кваліфікації, що також ставить їх у небезпечну групу.

Україна докладає чимало зусиль у сфері протидії торгівлі людьми. У 1998 р. Верховною Радою України було вперше внесено доповнення до КК України щодо встановлення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми (ст. 124-1), а в 2001 р. було прийнято новий Кримінальний кодекс України, до складу якого увійшла ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини». Зміни до КК України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми були прийняті у 2006 та у 2018 рр. [2]

Введення в національне законодавство поняття «потерпіла від торгівлі людьми» стало основою для формування певної політики у сфері протидії торгівлі людьми, відкриття спеціалізованих структурних підрозділів та підготовки фахівців для правоохоронних органів. Однак, визначення в Кримінальному кодексі України 1998 року не включало низку кваліфікуючих ознак, що стосувалися злочинних дій, вчинених без перетину кордону, а також не містило ще однієї ознаки, що стосувалася закінчених кримінальних правопорушень – вербування, переміщення, переховування та передачі з метою подальшої експлуатації жертви.

У вересні 2018 р. Верховною Радою було ухвалено зміни до ст. 149 КК України. Відтак, сучасне законодавство визначає поняття «торгівля людьми» так, ч. 1 ст. 149 КК України зазначає: торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його

експлуатацію, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. [3]

Попередня редакція статті 149 КК України встановлює відповідальність за такі види злочинної діяльності, як торгівля людьми, здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а також окремі види діянь, що пов'язані з торгівлею людьми або здійсненням іншої незаконної угоди, тобто передбачає більш широку криміналізацію діянь, ніж це визначено у щойно прийнятій редакції. Виключення із об'єктивної сторони ст. 149 КК України такої форми злочинної діяльності, як «здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина», по суті означає декриміналізацію відповідного діяння. Крім того, згідно зі ст. 58 Конституції України та ст. 5 КК України таке скасування кримінального правопорушення матиме зворотну дію в часі [5]. Також слід зазначити, що введення у диспозицію ч. 1 ст. 149 КК України ознаки «використання примусу» на практиці може утворити конкуренцію із частиною другою цієї ж статті, що передбачає відповідальність за «дії, передбачені частиною першою …, поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства», а також із частиною третьою цієї ж статті, що встановлює відповідальність за «дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті …, поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства» [3].

Зазначення у диспозиції ч. 1 ст. 149 КК України такої ознаки, як «з використанням викрадення», на практиці може утворити конкуренцію із ст. 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини» КК України. Введення до диспозиції частини першої статті 149 КК України такої ознаки, як «з використанням матеріальної чи іншої залежності потерпілого», на практиці може створити конкуренцію з частиною третьою цієї ж статті, де серед кваліфікуючих ознак передбачено вчинення торгівлі людьми «щодо малолітнього його батьком, матір'ю, усиновителем, опікуном чи піклувальником». Викликає зауваження також застосоване в частині першій статті 149 КК України формулювання «з використанням … підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію», оскільки, по-перше, з наведеної редакції не вбачається, чия саме згода повинна бути отримана: потерпілого чи особи, яка його контролює, а по-друге, недостатньо визначеним з юридичної точки зору є поняття «контроль над

потерпілим», що, на нашу думку, не відповідає вимогам стосовно якості закону в контексті верховенства права (стаття 8 Конституції України) як принципової ознаки правової держави (стаття 1 Конституції України) [5]. Чинна редакція частини третьої статті 149 КК України серед кваліфікуючих ознак містить вчинення дій, передбачених частиною першою або другою статті 149 КК України, стосовно малолітнього» [3].

Згідно з Кримінальним кодексом України ст. 149 систему кваліфікуючих ознак складу кримінального правопорушення «торгівля людьми» є:

ч. 2 ст. 149 КК України: 1) вчинені щодо неповнолітнього; 2) щодо кількох осіб; 3) повторно; 4) за попередньою змовою групою осіб; 5) службовою особою з використанням службового становища; 6) поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства [3].

В ч. 3 ст. 149 КК України зазначені особливо кваліфікуючи ознаки, а саме: 1) вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками; 2) вчинені щодо малолітнього; 3) організованою групою; 4) поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства [3].

Торгівля людьми як склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 149 КК України, тісно пов'язана з іншими складами кримінальних правопорушень. У діях осіб, що вчиняють торгівлю людьми, доволі часто містяться також ознаки інших складів кримінальних правопорушень як проти волі, честі та гідності особи, так і передбачених іншими розділами Особливої частини КК.

Наприклад, вироком Жовтневого районного суду м. Маріуполя дії підсудного кваліфіковані лише за ст. 149 КК України, хоча в судовому засіданні було встановлено, що він у період з вересня по листопад 2016 р. пропонував раніше з ним незнайомим жінкам виїзд до Ізраїлю з метою зайняття проституцією, а саме надання послуг сексуального характеру за грошову винагороду. При цьому він знав про їх важке матеріальне та соціальне становище, відсутність постійного джерела доходів та коштів, переконував їх в доцільності та вигідності заняття проституцією на території вказаної держави, гарантував гідні умови мешкання, харчування, дотримання прав і інтересів, охорону та високу зарплатню від 40 доларів США за

одну годину наданих послуг сексуального характеру (за що сам мав намір отримувати 10 доларів США заробітку) [4]. Потерпілих жінок переправляв до Ізраїлю, де інша невстановлена слідством особа, з якою підсудний діяв за попередньою змовою, здійснювала сексуальну експлуатацію цих потерпілих.

У цьому випадку дії підсудного слід було кваліфікувати також за ст. 303 КК України як втягнення цих осіб в зайняття проституцією. Також дії винного, який спершу придбав чи отримав потерпілу особу з метою її сексуальної експлуатації, а згодом вчинив втягнення цієї особи в зайняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією, або сутенерство, слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 149 та ст. 303 КК України. Якщо при цьому потерпілий є неповнолітнім, дії винного кваліфікуються за ч. 2 (або ч. 3) ст. 149 та за ч. 3 ст. 303 КК України; якщо потерпіла особа є малолітньою – за ч. 3 ст. 149 та за ч. 4 ст. 303 КК України. Щодо кваліфікації дій тих осіб, які здійснюють вербування, переміщення, переховування чи передачу потерпілого з метою його експлуатації (не усвідомлюючи при цьому, в якій саме формі згодом буде експлуатуватися цей потерпілий), їх дії слід кваліфікувати лише за ст. 149 КК України.

***Список використаних джерел***

1. Буреш І.В. Державне регулювання у сфері протидії торгівлі людьми в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 7. С. 115–118.

2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3316-15.

3. Кримінальний кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

4. Вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполя у справі № 263/2269/17. Провадження № 1-кп/263/81/2018 URL: https://opendatabot.ua/court/77050094-1ff6b169051dd11 80fdf0d54fd4becf6.

5. Конституція України. URL: https://www.president.gov. ua/documents/constitution.